

D O B B A N T Ó

Ajánlások az együttnevelés megvalósításához

Segédlet befogadó pedagógusoknak

Írta: Vargáné Mező Lilla

Tartalom

Bevezetés

1. A Dobbantó projekt célcsoportja

2. A sajátos nevelési igény (SNI) fogalma

- 2.1 A megismerő funkciók tartós és súlyos rendellenességei
- 2.2. Mozgáskorlátozottság
- 2.3. Hallássérülés
- 2.4. Látássérülés
- 2.5. Tanulásban akadályozottság

3. Sajátos nevelési igényű tanulók a szakiskolában. Az együttnevelés nehézségei és ami a pedagógustól elvárható

- 3.1. Amikor a helyzetfeltárás, a tanuló megismerése kulcskérdés
- 3.2. Mindenkinek jó, hogy sokfélék vagyunk! – a beilleszkedés segítése
- 3.3. Szimulációs gyakorlat
- 3.4. Egyénre szóló gondoskodás a tervezésben
- 3.5. Aдекват módszerek, eljárások, segítség
- 3.6. Sérülésspecifikus eszközök használata – akadálymentesítés
- 3.7. A szakmaközi együttműködés iránti igény, lehetőségek és megvalósítás
- 3.8. Gyógypedagógiai rehabilitációs fejlesztés a szakiskolában

4. Az együttnevelés további kulcskérdései és segítő szervezetei

- 4.1. A sajátos nevelési igény megállapítása - Szakértői bizottságok
- 4.2. Az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény (EGYMI) szerepe és feladata

5. Összegzés

6. Mellékletek

7. Irodalom

Bevezetés

A Dobbantó program speciális felkészítést biztosít a téves szelekció folytán érintettek és a sajátos nevelési igényű tanulók számára. A tanuló adottságaihoz illeszkedő kompetenciafejlesztést és pályaaorientációs felkészítést, majd sikeres szakmaelsajátítást követően a sajátos nevelési igényű fiatal eséllyel számíthat a munkaerőpiacon történő alkalmazásra és sikeres helytállásra.

Az integráló oktatásra vállalkozó szakiskolában befogadó szemlélet kialakítására van szükség. A személyre szóló tanulási útvonalterv és adekvát fejlesztés minden tanuló számára megteremtheti a tanulmányok folytatásához vagy a munkába álláshoz a megfelelő feltételeket.

A projekt keretében megvalósuló fejlesztés személyre szabott, az egyént ösztönző és helyzetbe hozó, a pedagógiai munkát átfogó koncepción alapuló kifejlesztett program egyedülálló, túlmutat a Dobbantó programon. A továbbiakban a közoktatás akadálypályáján kisiklott tanulói életutak korrekciója és az együttnevelés számára is nyújthat követendő módszert.

Jelen útmutató a sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelésének főbb kérdéseit érintve tartalmazza az együttnevelés megvalósításához nélkülözhetetlen tájékozási pontokat.

A minőségi oktatás inkluzív - célja minden tanuló teljes részvételének biztosítása. A közös gondolkodás és önként vállalt együttes cselekvés átalakítja a szereplőket, bevonva és aktivizálva őket formálja a pedagógusközösségek, szülők, tanulók, intézményvezetők gondolkodását, gyakorlatát, szemléletét.

A pedagógusok szemléletformálása számos szakmai, módszertani kérdést érint. Aki osztályfőnökként vagy szaktanárként először találkozik sajátos nevelési igényű tanulóval, tele van kétségekkel: Mit jelent a sajátos nevelési igény?

Az inkluzív oktatást megvalósító intézmények arra is keresik a választ, hogy hogyan lehet átalakítani az oktatási rendszereket és a tanulási környezeteket, hogy azok megfeleljenek a tanulók sokféleségének: Az akadálymentesítés milyen formájára és milyen speciális eszközökre van szüksége a tanulóknak különböző okból kialakult sajátos nevelési igényük kompenzálására az iskolában ahhoz, hogy feladataiknak

eleget tehessenek? Milyen tanári segítséget kér a tanuló a tanítási órákon? Milyen tanulás-szervezési mód választása kedvező esetenként?

Az új kihívásoknak a pedagógus-szerep hagyományos mintáitól elszakadó és a pedagógiai gyakorlatot átszövő új magatartás-elemek kialakításával lehet megfelelni. Mindez nem valósítható meg a pedagógusok tudatos önnevelése, szándéka nélkül. A fogyatékos tanulók iskolai integrációjának így a legfőbb szereplője a pedagógus, akit az új helyzet alkalmazkodásra és többletfeladatok vállalására ösztönöz.

A megfelelő hozzáállás kialakításához a már egyre nagyobb számban megjelenő szakirodalmak is segítenek. Tanulmányunk felhívja a befogadó pedagógusok figyelmét a Nemzeti Fejlesztési Terv I. és az Országos Közoktatási Intézet (mára: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet) költségvetési szakaszokon átívelő projektjei során létrehozott kiadványaira, amelyek a járatlan úton segítségükre lehetnek.

1. A Dobbantó projekt célcsoportja

A Dobbantó projekt keretében a pályázó szakiskoláknak nyújtott sokoldalú szakmai segítséggel „0.” évfolyamos tanulók személyre szabott, egyéni fejlesztése valósul meg intézményi keretek között. A példa nélkül való fejlesztés alapja a közoktatási törvény módosítása¹ - részletesen lásd az „Az integrált oktatás törvényi keretei” című fejezetben.

A Dobbantó esélyteremtő program. Esélyt teremt az érintett tanulóknak egyrészt tanulmányaik sikeres folytatására, befejezésére a közoktatásban vagy a felnőttoktatásban, másrészt a munkaerő-piaci kompetenciák megszerzésére, majd a munkaerőpiacon való megjelenésre.

A program egyik elsődleges célcsoportja:

- sajátos nevelési igényű fiatalok.
- a pályázó intézmények pedagógusai és vezetői
- az intézmények fenntartói.

A program megvalósulását támogatói rendszer segíti:

- A diákok a számukra kialakított kompetencia-alapú programcsomagot a program keretében egyéni haladási tervek és személyre szabott foglalkozások során dolgozzák fel.
- A pályázati nyertes intézmények pedagógusai az újszerű feladathoz komplex támogatást kapnak. A résztvevő innovatív pedagógusokat mentorok, az intézményvezetőket educoach-ok segítik.

A pedagógusok egyik alapvető kérdése az, hogy kik járnak majd ezekbe az osztályokba, milyen tanulókra számíthatnak.

¹ 1993. LXXIX. Törvény a közoktatásról 126. §.:

2. A sajátos nevelési igény (SNI) fogalma

A „sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló” elnevezés 2000 óta használatos a magyar közoktatásban, egyre inkább kiszorítva a „fogyatékos gyermek, tanuló” kifejezést. A közoktatási törvény pontosan meghatározza a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók körét: „sajátos nevelési igényű az, „aki a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján

a) testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd,

b) a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd”.

Mire utal az új elnevezés?

- a fogyatékoság hangsúlyozása nélkül a genetikai, születési eredetű, vagy betegség, esetleg sérülés következtében kialakult fogyatékosággal kialakult *állapotra*, és
- a fogyatékos gyermekeket, tanulókat megillető különleges gondozásra, pedagógiai *többletszolgáltatásokra*.

A különböző fogyatékosági típusok okán más-más sajátos nevelési igény fogalmazódik meg, egyénileg bonthatók le ezek pedagógiai konzekvenciái. Az egyéni sajátosságok alapján meghatározható egészségügyi, szociális és közoktatási többletszolgáltatások köre a különböző életkorokban eltérő, a fogyatékos személy életvitelétől, foglalkozásától, egészségi állapotától függően változik.

A fogyatékos gyermek, tanuló fejlesztése, tanítása általában személyre szóló bánásmódot, differenciált módszereket, feltételeket, gyakran speciális eszközöket és az átlagnál több egyéni megsegítést igényel. A többletszolgáltatások jellege és mértéke azonos fogyatékoság esetén is általában egyénenként eltérő.

Minél súlyosabb a kórforma és a tünetegyüttes, annál intenzívebb, speciálisabb közoktatási eszközök alkalmazásával oldhatja meg feladatát a befogadó iskola.²

Bár a Dobbantó program elsősorban olyan fiatalokat érint, akik a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének rendellenességével küzdenek, indokolt néhány, a szakiskolában is gyakrabban és nagyobb létszámot érintően előforduló, a pedagógiai bánásmódot befolyásoló fogyatékoság áttekintése.

Az érintett pedagógus sajátos nevelési igényű tanítványával kapcsolatban a részletes tájékozódás érdekében feltétlenül keresse az illetékes, a szakvéleményben megjelölt EGYMI megfelelő szakos gyógypedagógusát, akitől konzultációk alkalmával a tanuló sajátos nevelési igényével kapcsolatos minden kérdésére választ kaphat.

2.1 A megismerő funkciók tartós és súlyos rendellenességei

Az új elnevezés egy gyakori diagnóziscsoportot, a tanulási zavarok körébe tartozó diszlexiát, diszgráfiát és diszkalkúliát takarja. Lényegük az általában magas intelligenciaszint mellett előforduló különböző mértékű olvasási, írási, számolás zavar kialakulása.

A tanulási, magatartási és beilleszkedési nehézség oki hátterének felderítése meghatározó jelentőségű a korrekció szempontjából. Az organikus háttér megállapítása, a probléma mértéke, súlyossága befolyásolja a sajátos nevelési igény megállapítását, a speciális fejlesztést biztosító intézmény kijelölését és a rehabilitációs fejlesztés mikéntjét.

A tanulási zavar bármely típusa megkeserítheti a tanuló és családja életét is – az olvasási, számolási, szövegértési, írásban megnyilvánuló sikertelenség miatt sok tanulási kudarc és megaláztatás éri ezeket a tanulókat.

A tanulási zavar megszüntetésére irányuló rehabilitációs tevékenység gyógypedagógust igényel, aki arra vonatkozóan is adhat tanácsokat, hogy a terápiával párhuzamosan zajló iskolai tevékenységbe milyen módon lehet eredményesen bevonni a tanulót.

² Dr. Bíró Endre: A sajátos nevelési igényű gyermekek integrált oktatáshoz való jogának érvényesítéséről Országos Oktatási Integrációs Hálózat Utolsó Padból Program

A technika fejlődése és a tanulási zavarok esetén használható egyéni eszközök ma már elérhető segítséget nyújtanak, érdemes ezeket beszerezni és használatukat átmenetileg vagy akár a tanulmányok teljes további szakaszában lehetővé tenni, illetve biztosítani. A középiskolás diszlexiás tanulók nehézségeinek csökkentésére az iskolai mindennapi munkában célszerű hangzó anyagokat biztosítani az olvasás kiváltására, diszgráfias tanulóknak laptop, a diszkalkúliás tanulóknak, pedig számológép alkalmazásával segíthetünk a tanulásban.

Az időben nyújtott szakszerű segítség és elfogadás pályaválasztásukat is kedvezően befolyásolja.

2.2. Mozgáskorlátozottság

Azokat a személyeket, akiknek tartási és mozgásfunkciójukban tartós és visszafordíthatatlan állapotváltozás következett be valamilyen sérülés következtében, vagy esetleg ezek a funkciók már születéstől fogva hiányoznak, mozgáskorlátozottnak nevezzük. Maguk a fogyatékos személyek a „mozgáskorlátozott” kifejezést preferálják, a közoktatási törvény a „testi fogyatékos” kifejezést használja. A mozgáskorlátozottság a tartó- és mozgató szervrendszer különböző kóreredetű maradandó károsodása. A leggyakoribb tünetcsoportok közé tartoznak a felső- és alsó végtag veleszületett rendellenességei, az izomerő gyengülésével vagy teljes csökkenésével járó kórformák, a korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenességek, valamint az ortopédiai elváltozások, tartási rendellenességek.

A mozgáskorlátozottság következtében a finommozgások és a nagymozgások kivitelezése is nehezített lehet. A cerebrális (agyi) érintettség gyakori következménye a tevékenységek lelassulása, amely a tanulást is befolyásolja.

Az esetek nagy részében a helyzet- és helyváltoztatáshoz különböző segédeszközre - támbot, mankó, járókeret, kerekesszék - van szükség. Az iskolás mozgáskorlátozott tanulók számára a helyváltoztatáshoz a speciális eszközök biztosításán kívül a környezet akadálymentesítését is meg kell oldani. Ezen kívül szükség lehet a tanulást segítő speciális eszközök használatára is, amelyek többnyire egyéni kialakításúak a célfeladat és a mozgáskorlátozott személy egyéni adottságaitól - méretek, sérülés foka és egyéb tényezőktől - függően.

A mozgáskorlátozott tanuló egyéni fejlesztése – szomatopedagógus és logopédus közreműködésével – a mozgásszervi károsodás következtében gyakran kialakuló

kommunikációs zavarok megszüntetésére és a mozgásteljesítményt igénylő feladatok kivitelezésének megtanítására, kompenzációs technikák és speciális eszközhasználat megtanítására és minden esetben a meglévő mozgásképeség minél további megtartására irányul.

2.3. Hallássérülés

A hallássérülés gyűjtőfogalom, beletartozik a hallásveszteség minden foka és típusa. A hallássérülés megértéséhez fel kell idéznünk néhány fogalmat:

- a hangmagasság a rezgésszámtól függ, mértékegysége a hertz (jele: Hz),
- a hangerősség mértékegysége a decibel (dB),
- a még éppen meghallott hangoknak az érzékelése mutatja a hallásküszöböt.

Az emberi fül a 20-20 000 Hz közötti magasságú hangokat képes érzékelni. Jó hallás esetén 0-10 decibel közötti a hallásküszöb. A hallássérülteknél ez 30-100 vagy még nagyobb, akár 110-115 decibel között is lehet. A beszédhangok a 300 és 4000 Hz közötti tartományban találhatóak.

A hallásveszteség megítélése 125 és 8000 Hz közötti rezgésszámú hangok tartományában - hallókészülékkel vagy hallókészülék nélkül - lefolytatott hallásvizsgálat alkalmával történik. Az eljárás neve: audiometria. Eredményét audiogramon rögzítik.

Az audiogramon a különböző frekvenciákon mért hallásveszteség decibelben kifejezett értéke szerepel.³ Az audiogramról leolvasható a hallásküszöb, amely ép hallószervek esetén vízszintes vonalat ad. Amennyiben ettől bármely irányban eltérő lefutású vagy megrövidült a hallásgörbe, hallássérülést mutat, melynek jellege is pontosan leolvasható. Van, akinek a magasabb, van, akinek a mélyebb hangok területén nagyobb a hallásvesztesége. A hallásvizsgálat jelentőségét növeli, hogy ezen alapul a hallókészülék kiválasztása és beállítása, ezért rendszeres időközönként meg kell ismételni.

A hallássérültek csoportjai: nagyothallók (40- 90 dB-es hallásvesztés esetén), az ezt meghaladó 90-115 dB-es átmeneti sávba tartozóknál nagyobb kiesést mutató és legfeljebb 500 Hz-es hangmagasságig terjedő hallás sükettségnek minősül. A hallás teljes elvesztése igen ritkán fordul elő.

³ Csányi Yvonne szócikke In: Gyógypedagógiai lexikon Szerk.: Mesterházi Zsuzsa ELTE B.G. Gyógypedagógiai Főiskolai Kar Budapest, 2001.

A hallókészülékek, – iskolai tanulás során pedig a rádió adóvevő készülékek – lehetővé teszik, hogy a hallássérültek is elsősorban hallásuk révén fogják fel a beszédet, és így a szájról olvasás kiegészítő szerepet kap. A szájról olvasás lehetőségét a pedagógus azáltal biztosítja, hogy szóbeli megnyilvánulásai alkalmával minden esetben a hallássérült tanuló felé fordul. A beszédelsajátítás mellett a siket tanulók számára kommunikációs lehetőséget biztosít a jelnyelv is, amelyet elsősorban az egymás közötti kommunikációban alkalmazhatnak.

A hallássérült tanuló iskolai nehézségeinek csökkentésében hallássérültek pedagógiája szakos gyógypedagógus – szurdopedagógus – és logopédus segítségére támaszkodhatunk.

A hallássérült tanuló számára megerőltető figyelem mellett is akadályozott a beszédértés, a tanítási órán történetek követése, minden szóbeli közlés, instrukció, magyarázat hallás útján való felfogása. A hallássérült tanulók tanórai aktív részvételét, a történetek megértését nehezíti, hogy szókincsük szűkebb, fogalmaik tartalmi jegyekben szegényebbek halló társaikénál. A tudományterületek, tantárgyak szakszavainak tanítására különös gondot szükséges fordítani. A nyelv grammatikai elsajátítása, és a helyesírás is nehezített. A diktált szövegek írásának megkövetelése helyett a pedagógus előre elkészített feladatlap, vagy kész vázlat adásával segítheti hallássérült tanítványát.

2.4. Látássérülés

A szem valamelyik részének, vagy az ingerközvetítő látóidegnek vagy pedig a kérgi látóközpontnak különböző okok (fejlődési rendellenességek, szembetegségek vagy sérülés) következményeként kialakult csökkent működése, vagy működési elégtelensége rontja a látás minőségét. A látássérülés megnyilvánulási formái a különböző a látási funkcióknak – közeli-, távoli látás, centrális látás, perifériás látás, térlátás, színlátás, kontrasztérzékenység, akkomodáció, adaptáció, látótér – eltérése, csökkenése.

A látóképességet jellemzően a szem felbontóképességének fokát mutató látásélességgel fejezzük ki. ⁴ „Látássérülésről”, látási fogyatékoságról az éleslátás –vízus – mint az egyik

⁴ Látásélesség (vízus): a retina felbontóképességét kifejező mérőszám, amely a látássérülés fokát a teljes látás százalékában vagy tört formájában adja meg. Ép látás esetén a szem 5 m távolságból 1 ívperc alatt látszó pontokat még meg tud különböztetni. A látásélesség értékét a vizsgálat távolságának és az adott szem egyperces látószögét adó távolságának hányadosa adja. Szócikk : Gyógypedagógiai lexikon – Buday József

legfontosabb látási funkció legalább 67%-os csökkenése, vagy a látótér extrém beszűkülése esetén beszélünk.

Látási fogyatékos az a tanuló, akinek látásmaradványa két szemem, korrekcióval (szemüveggel), a teljes látáshoz viszonyítottan -amelyet 100%-nak tekintünk- 33% alatti, illetve látótere 10 fokos, vagy annál szűkebb.

Fokozatai:

- gyengénlátás – 0,1-0,33 % közötti látásmaradvány esetén;
- aliglátás - ha a látásmaradvány 0,1-nél kevesebb; nagyobb tárgyak észlelése, súlyosabb esetben csupán fényérzékelés lehetséges,
- vakság- látásmaradványról nem beszélhetünk, fényérzés sincs.

A látássérülés megnehezíti az ismeretszerzést, a tájékozódást és a helyváltoztatást.

A látásmaradvány mértéke alapvetően meghatározza az ismeretszerzés és az iskolai tanulás módját és körülményeit.

Az inkluzív pedagógus az együttnevelés viszonyai között figyelembe veszi a látássérüléssel járó sajátosságokat:

- A vizuális ismeretszerzésben a közeli látásmaradványra támaszkodó gyengénlátó és aliglátó tanuló optikai segédeszközök (pl. távcsőszemüveg, nagyító, olvasókészülék) igénybevétele mellett támaszkodik a hallási (auditív) és a tapintó típusú (taktilis) információkra is.
- A súlyosan aliglátó és a vak tanulókat elsősorban a tapintásos és a hallási információszerzés jellemzi. Ők pontírás-olvasást tanulnak.
- Aliglátó és vak tanulók biztonságos közlekedését a fehér bot használata segíti.

A diagnózisok értelmezése és a sajátos nevelési igény mibenlétének feltárása érdekében tiflopedagógushoz, a mai terminológia szerint látássérültek pedagógiája szakos gyógypedagógushoz érdemes fordulni.

2.5. Tanulásban akadályozottság

A gyógypedagógiában az értelmi sérültek súlyosság szerinti differenciálása alapján két kategóriáit különböztetnek meg:

- enyhe fokban értelmileg fogyatékosok - tanulásban akadályozottak és
- közép súlyos értelmileg fogyatékosok – értelmileg akadályozottak.

A tanulásban akadályozottak elnevezés a magyar gyógypedagógiai tipizálás eleme, amely egy csoportba sorolja az enyhe fokban értelmi fogyatékos és az általános iskolában tanulási nehézségekkel küzdő, az átlagosnál lassabban haladó tanulók csoportját. Sokan közülük szakiskolában tanulnak tovább.

A tanulásban akadályozott gyermekek átlagosnál lassabb ütemű fejlődése általában a kezdeti életszakasztól megfigyelhető. Óvodáskorban a fejlődés egyéni különbségei jobban felismerhetőek. Egyéni fejlesztésük országosan megszervezett, óvodáskorig elsősorban a korai fejlesztő központokban, vagy EGYMI-kben történik.

A tanulásban akadályozott gyermekek, tanulók szakszerű fejlesztését szakértői bizottság szakvéleménye alapján gyógypedagógus végzi.

A tanulásban akadályozottság olyan több területet érintő, mélyreható, tartós zavar, amelynek következtében sérül a megismerő tevékenység, s az alapvetően intellektuális területeken kívül is kialakulnak eltérések. A tanulásban akadályozott tanulók értelmi képességei elmaradnak a népesség átlagától, feltűnően nehezen tanulnak.

A kognitív kompetenciák terén tapasztalható nehézségeik mellett a szociális alkalmazkodás zavara, és a különböző képességterületeken megmutatkozó fejlődésbeli lemaradás, illetve egyenetlen fejlődés változatos egyéni személyiségképet eredményez, amelyet a tanulmányi munkában szükséges figyelembe venni. A tanulásban akadályozott tanulók eredményes iskoláztatásához vezet a motivációjukban, értékelésükben, a tananyag kiválasztásának, többszintű feldolgozásának felkínálásában megnyilvánuló külön törődés.

3.Sajátos nevelési igényű tanulók a szakiskolában

Az együttnevelés nehézségei, avagy mi várható el a pedagógustól?

3.1. Amikor a helyzetfeltárás, a tanuló megismerése kulcskérdés

A Dobbantó program hangsúlyt fektet a *pedagógiai megismerésre* annak érdekében, hogy a tanuló számára sajátos nevelési igényét figyelembe vevő egyéni haladási tervet ajánlhasson, biztosítva ezzel a kellő motivációt az újrakezdéshez, és a sikerességet.

A szülővel folytatott beszélgetés, a tanulóval az iskolába érkező dokumentumok – szakértői vélemény, orvosi leletek, utazótanári javaslat – tanulmányozása információt szolgáltat a közös munkához. Érdeemes támaszkodni az előző iskolából érkező pedagógiai véleményre – ennek a tanuló megismerésében fontos szerepe van. (A Mellékletben a tanuló sajátos nevelési igényét feltáró szempontsor található.)

A tanuló szakértői véleményét és a többi dokumentumot, vizsgálati feljegyzést és megfigyeléseket rögzítő iratokat nem csak az osztályfőnöknek, hanem a tanulóval foglalkozó valamennyi pedagógusnak szükséges megismernie. Mindez jó kiindulási alapot nyújt a tanuló további megismeréséhez.

A további információszerezés módszerei változatosak lehetnek: vizsgálódás, megfigyelés, kérdőív, teszt kitöltése, játék, amelyek mellett a beszélgetés kapjon kiemelt helyet! – számos igen fontos kérdésre kaphatunk így választ és nem mellékes a személyes ismerkedés, egymásra figyelés pozitív hatása az új iskolában alakuló tanár-diák kapcsolatra.

A középiskolába járó tanuló el tudja mondani problémáit, képviselni tudja érdekeit, ha elfogadó pedagógusi attitűddel találkozik.

Mindenekelőtt el kell oszlatni a pedagógusokban a „diagnosztika” az „orvosi leletek” keltette ellenérzést – az együttnevelés talaján a pedagógiai kultúra részét képezi a sajátos nevelési igényt okozó fogyatékoság biológiai, orvosi, pszichológiai vonatkozásainak feltárása. Ezek megismerése és megértése a befogadó pedagógus illetékességi körébe tartozik (!). A befogadó szemlélet kialakulása és terjedése érdekében ez a momentum nem hangsúlyos a szakirodalomban. De megkívánja

esetenként a tanuló állapotának védelme, a biztonságos környezeti és tevékenységekre vonatkozó feltételrendszer kialakításának az igénye.

A tanulók állapotát gyakran kísérő betegségeket is fontos ismernie a pedagógusnak – a tanulásban akadályozott tanulók gyakran társuló betegsége az epilepszia, és különböző anyagcsere-betegségek –, mert esetenként ellátás vagy segítségnyújtás kapcsán ezek ismeretében tud dönteni, intézkedni.

A következőkben néhány példa illusztrálja ennek szükségességét.

Van, ami tilos!

Mindenki számára nyilvánvaló, hogy tilos minden tevékenység, amely a tanuló számára testi épségének veszélyeztetését, vagy a megaláztatás, kiszolgáltatottság, lélekrombolás elszenvedését jelenti. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében gondolni szükséges az általánostól eltérő, speciális helyzetükből fakadó egészségkárosításuk, veszélyeztetésük elkerülésére is.

A befogadó pedagógus felelőssége esetenként a sajátos nevelési igényű tanuló távoltartása a szakorvos által is tiltott mozgásformáktól, tevékenységektől állapotának védelme érdekében.

Mire kell gondolni?

Down szindrómás tanítványunk nem bukfacezhet – anatómiai eltérése miatt ez számára életveszélyes gyakorlat!

Bizonyos szembetegségek esetén (pl.: retinopathia praematurorum- ROP) a retinabevérzés, -leválás veszélye mindig fennáll – következménye teljes látásvesztés lehet –, ezért óvni kell a tanulót a rázkódástól, a fej megütésétől, a fordított testhelyzetben végzett és a nagy erő kifejtéssel járó gyakorlatoktól.

A testnevelés órákon figyelembe kell venni a veszélyeztetettséget (kézilabdázás, focizás kerülendő!). Fontos, hogy a veszélyeztetettséget tudatosítsuk mind a tanulóknak, mind az osztálytársakban. A probléma a szakvéleményből kiderül – ezért kell azt a fogadó team-nek megismerni – megnyugtatóan: ritkán előforduló esetről van szó...

Van, ami árt!

- A tapintatlanság, a tanárok meggondolatlan közvetlenkedése, a társak durva ténfái megkeseríthetik a fogyatékos fiatal iskolás-éveit.

„Nem mindenki ismerhet gyengénlátót, nem tudja, mit kell vele kezdeni. Eleinte nem értették, hogy mi a gondom – meg kellett ismerniük. Voltak kisebb-nagyobb beszélgetések,

vicc, humor szintjén (tanár részéről is), én is nevettem, nem volt komoly, nem volt bántó.”
– mondja egy gimnazista.

Ám ez is elkerülhető lett volna, ha a tanár időben tájékozódik. Hasonlóképpen nem szervezünk a farkasvaksággal küzdő tanuló csoportjának éjszakai túrát, és gondoskodnunk kell számára kísérőről is a közös színházlátogatás alkalmával, vagy ha az esti órákban érünk haza az osztálykirándulásról.

- Ha meg kell neveznünk a sajátos nevelési igényt, tegyük ezt természetesen és szakszerűen, ne engedjük meg a „vakegér,” „béna” de még a „sasszem” kifejezés használatát sem, még akkor sem, ha az SNI tanuló öniróniával, kényszeredetten így beszél magáról. A sajátos nevelési igényű tanulók fogyatékosága nem lehet vicc tárgya! Ebben a tanároknak jó példát kell mutatni!

Van, ami kerülendő!

- Kommunikációnk legyen kongruens, összhangban álló metakommunikációkkal! Elismerő szavaink legyenek őszinték, a „remek munka” valódi elégedettséget fejezzen ki, valódi jó teljesítményt dicsérjen, ne a „tőled ez is elég” lebecsülést leplezze! A tanulók ezt észreveszik!

- A fizikai akadálymentesítés még nem megoldott az iskolákban sem. A mozgáskorlátozott tanulók nehezen viselik, ha őket „cipelni” kell- egyik szintről a másikra a lift nélküli épületben. Tartsuk ezt tiszteletben és legyünk körültekintőek a különböző munka-helyszínek megválasztásakor.

- A diszlexiás tanulót sok kudarcától kímélhetjük meg a napjainkban technikailag könnyen megoldható hangzó anyagok előre elkészítésével.

- A sérült személyek – ha már nem szabadulhatnak meg fogyatékoságuktól – szeretnék kevésbé láthatóvá tenni azt. Aki teheti, kontaktlencsére váltja szemüvegét. A serdülők kerülnek a feltűnő segédeszközöket: a vastag lencsés szemüveget sokszor eldugják, az általános iskolában fehér bottal jól közlekedő aliglátó tanuló nem hajlandó fehér bottal közlekedni a középiskolában. Tudják, hogy a kortárscsoport nehezen fogadja el az eltérést!

Azt szeretnék, hogy minél kevésbé legyen feltűnő a fogyatékoságuk a mindennapi élet, vagy segédeszközük a használat során. A hallássérült tanulók számára a hallókészülék a tanuláshoz szükséges nélkülözhetetlen eszköz, a vak, az aliglátó, de olykor még a gyengénlátó tanulónak is fehér bot szükséges a biztonságos közlekedéshez.

S ahogy a szemüvegesek nagy gonddal választanak keretet, a hallássérülteknek sem mindegy, hogyan néz ki a hallókészülékük, s elrejthetik-e frizurájukkal. Tudják ezt a gyógyászati segédeszköz-gyártók is: ma már igen apró és jó teljesítményű hallókészüléket, szép szemüvegkereteket lehet találni. A tanulók szocializációját is kedvezően befolyásolja, ha elégedettek a választással, nő komfortérzetük, önbizalmuk, magabiztosabbak lesznek.

3.2. Mindenkinek jó, hogy sokfélék vagyunk! – a beilleszkedés segítése

A következő - sajátos nevelési igényű középiskolás tanulókkal folytatott beszélgetésekből vett - idézetek figyelmen kívül nem hagyható beilleszkedési, tanulási nehézségek, problémák számos vetületét villantják fel.⁵

- A sérült tanuló beilleszkedése nem mindig zökkenőmentes. Egyesek szégyenlősek, a dadogó, vagy a hallássérült sokáig nem mer megszólalni. A helytelen artikuláció, a nehezen érthető beszéd miatt a hallássérült tanulók tartanak attól, hogy halló, jól beszélő társaik kinevetik őket.

„Csak az az egy a baj, hogy beszélgetünk... más a téma, én meg mást hallok. Nem nagyon bánt, de előfordul, hogy kíváncsi vagyok, miről van szó, de azt mondják, „hosszú”, „semmi”, meg ilyeneket (lemondóan legyint). Olyan vagyok, mint a halló, de mégis nagyothalló. ...Nem rajtam nevetnek, csak akkor, amikor félrehallok.”

- Izgalommal mennek új társaságba, félnek a fogadtatástól, a csúfolástól, a kirekesztéstől.

„...örülök, hogy elfogadtak, mert vannak ismerőseim, akiket nem fogadtak el azóta sem. Azok iszonyú helyzetben vannak. Szörnyű lehet annak naponta bejárni az iskolába.”

(gimnazista vak lány)

⁵ Kőpatakiné Mészáros Mária (szerk.): Táguló horizont – Pedagógusoknak az együttnevelésről OKI 2004.

<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=kiadvany&kod=Tagulo;>

- Szörnyű mellőzötteknek, kigúnyoltnak lenni. A sajátos nevelési igényű tanulók el szeretnék kerülni az egészséges társak sajnálatát is. Ezért keresik a lehetőséget a kiemelkedésre. A frusztrációs alaphelyzet görcse többféleképpen oldható. Az előrelátó pedagógus felkínálhat ilyen alkalmakat. A tanuló kitűnni vágyásának segíthet jó irányt szabni, erre hívja fel a következő két példa a figyelmet:

„Alkalmazkodni kell a társasághoz. Nem feltétlenül a tanulással lehet kivívni az elismerést, azzal is lehet, de gyakran azzal, hogy csinálnak 1-2 balhét.”

„Igyekszem megmutatni, hogy én is fel tudok mutatni valamit. Tudom hozni azt a szintet pl. a tanulásban, amit a többiek. Ha rám bíznak valamit, el tudom végezni.... Elsőben, mindjárt iskolakezdekéskor, előadást kellett tartani. Egy múzeumlátogatás kapcsán előzetes felkészüléssel anyagot gyűjteni, aztán elmondani. Két csoportra bontották az osztályt. Senki nem volt, aki vállalta volna, csak mi ketten. Felkészültünk, elmondtuk. Volt siker. Megtapsoltak.” (látássérült gimnazista fiú)

- Gólyatábor, közös szabadidős programok szervezése megfelelő alkalmat teremthet az ismerkedésre. Jó, ha az osztályfőnök tájékozott a sajátos nevelési igényű tanuló érkezéséről, problémáiról, és előre tájékoztathatja tanítványait is, lehetővé téve, hogy mindenki bemutatkozhasson, elmondhassa magáról, amit fontosnak tart.

„Első osztályban szeptemberben két napig senki sem szólt hozzám. Az osztályfőnök tudta, hogy mi a bajom, a gyerekek is tudták, pontosan nem, csak annyit, hogy nem vagyok olyan, mint ők. Mindenkinek be kellett mutatkoznia. Ez kapóra jött. Utána egyre oldottabb lett a hangulat. Nem kérek nagy dolgokat, ha nem látom a táblát, akkor valaki megmondja, mi van rajta, vagy kölcsönadják a füzetet. Van, aki titkolja, hogy mi baja van, de azt sokáig úgysem lehet.” – (aliglátó gimnazista lány)

A kezdeti odafigyelés hamar kamatozik: a jól működő közösségekben a sajátos nevelési igényű tanulók is megtalálják a helyüket, és hamar kitűnnek valamilyen kiemelkedő képességükkel. Jól illusztrálja ezt a következő történet: A kilencedikes vak kislányt mozgástrénere előzetesen iskolabejárásra vitte a nyári szünetben. Szeptemberben – az osztályfőnök is új lévén nagy kavarodás volt: melyik szaktanterem hol van? Az első hetekben az egyetlen biztos pont ebben a vonatkozásban a vak tanuló volt: ő mindennek tudta a helyét- csodálták érte! - és vonult utána az egész osztály.

A tanulásban akadályozott tanuló sikeres lehet a sportban, vagy lehet kiváló a ritmusérzéke, a látássérült tanuló kitűnhet jó memóriájával, a hallássérült tanulóról, pedig kiderülhet, hogy nemcsak udvarias, de igazi pantomim-művész! Valamiben mindenki ügyes, amivel kivívhatja az ép osztálytársak elismerését.

- Inkluzív pedagógus tapasztalata: *„abban az osztályban, amelybe sajátos nevelési igényű tanulók is járnak, egy idő után az ép tanulók is bátrabban beszélnek esetleges tanulási problémájukról – nem szégyen téveszteni, mindenki hibázhat”.*

- A sajátos nevelési igényű osztálytársak elfogadását gyorsíthatja, ha a különbözőség helyzetének átélésére kínálunk lehetőséget. Erre alkalmasak a szimulációs gyakorlatok.

3.3. Szimulációs gyakorlatok

A befogadó intézmény tanulóit érdekli sajátos nevelési igényű társuk helyzete. Sokszor nem is gonoszságból, csupán meggondolatlanul a poén kedvéért tréfálkoznak a fogyatékos tanulókkal, súlyosbítva ezzel amúgy is nehéz lelki terheiket. Nem tudják: Mennyit lát a gyengénlátó? Hogyan lehet kerekesszékhez kötve közlekedni? A pedagógusok, és a szülők is gyakran tesznek fel erre vonatkozó kérdéseket.

Szimulációs gyakorlatok során biztosíthatjuk a személyes megtapasztalás élményét, a fogyatékos és a fogyatékoságból következő akadályozottság átélését és elejét vehetjük a rosszízű vicceknek.

Miről is van szó?

„Mintha” helyzetek teremtésével a jól látó, halló, mozgó tanulók átmenetileg rosszul hallanak, látnak, akadályozottá válnak a mozgásban, miközben bizonyos feladatok elvégzését várjuk el tőlük. A helyzet átélését fokozhatjuk olyan feltételek kialakításával, amelyek frusztrálják a nehezített körülmények közötti feladatvégzésük során őket, például siettetjük a tevékenység végrehajtását.

A szimuláció célja:

- a befogadó pedagógusok, más szakemberek, társak érzékenyítése, valamint
- szakmai – gyógypedagógiai sérülésspecifikus szempontok érvényesítése; pedagógiai elvárások és megfelelő segítség kialakítása, a „Hogyan segítek?” és a pozitív hatású segítség-élmény megteremtése.

Kísérletet tehetünk arra is, hogy diagnózis-specifikusan, vagyis a sajátos nevelési igényű tanuló tüneteinek megfelelően alakítsuk a helyzetet: a jobbkez-érintett mozgáskorlátozott tanuló nehézségeit szimuláció alkalmával felkötött jobb kézzel végzett tevékenységekkel érzékeltethetjük, vagy például szimulációs szemüveggel perifériás- vagy központi homályokat, látótérkieséseket produkálhatunk. Ehhez a módszertani intézmények gyógypedagógusainak segítsége is kérhető. A kreatív pedagógus hamar meglátja és megérti az összefüggést a mindennapok és a szimulációs helyzetek között, s saját tapasztalata alapján, alkotó módon dolgoz ki és alkalmaz analógiás megoldásokat – így a napi pedagógiai munkában praktikusán jól használható ismeretek birtokába jut.(!)

- A vakság a szem bekötésével könnyen szimulálható. Adjunk egyszerű önkiszolgálási vagy helyváltoztatási feladatot: egy csészébe tea töltése, felszolgálása, a portáról egy kulcs felhozása.
- Elhomályosított szemüvegekkel, úgynevezett szimulációs szemüvegekkel a gyengénlátáshoz hasonló rossz látási körülményeket alakíthatunk ki. A preparált - festéssel, fóliával „elrontott”- szemüvegen keresztül produkált látásélesség a vízustábla segítségével bemérhető, s regisztrálható a szemüveggel csökkentett látás mértéke - a módszertani intézmény munkatársai kidolgozták a szimulációs szemüvegek és gyakorlatok célspecifikus variációit is. Aztán táblai vázlatot másoltatunk, vagy halvány nyomatú, apró betűs feladatlap kitöltését sürgetjük, de célszerű feladat a nagyobb térben történő tájékozódás, vagy a közeli látást igénylő gombfelvarrás, vagy egy puzzle kirakása is. A „gyengénlátást” okozó elhomályosított szemüveggel a gyakorlatban részt vevő osztálytársak nem tudnak eredményesen, és kellő tempóban tevékenykedni, így átlagos iskolai tevékenységek vagy játék közben átélik látássérült társaik sérült látás okozta nehézségeit.

Továbbképzések alkalmával is a gyengénlátást, aliglátást szimulálva, a saját élményt használjuk a látássérülés érzékeltetésére, különböző élethelyzetekben a rossz látás okozta nehézségek átélésére, az akadályozottság megtapasztalására. Alkalmasak ezek a gyakorlatok a környezeti adaptációban rejlő lehetőségek és a személyes segítség módozatainak feltárására is.

De jó, hogy csak kísérlet volt!

- A hallássérülést is jól lehet szimulálni: a televízió hangerejét erősen lecsökkentve a nagyothalláshoz, siketséghez hasonló körülményeket teremtünk, amikor már csak a

látvány és a szájról olvasás segíti a megértést. A halló osztálytársak ily módon saját maguk megtapasztalhatják: milyen fárasztó is a hallási információ megszerzésére irányuló szakadatlan szándékos figyelem – és a végén igencsak megkönnyebbülnek, hogy az egész csak kísérlet volt...

- Mozgáskorlátozottság szimulálására szolgáló gyakorlatok: csak az egyik kezét használva próbálják befűzni a cipőjüket, hámozzanak meg egy burgonyát, vagy készítsenek szendvicset.

- A tanulásban akadályozott tanulók helyzete is szimulálható. Nap-mint nap szembesülnek azzal, hogy társaiknál nehezebben és lassabban értik meg és teljesítik feladataikat. Ilyen frusztrációs alaphelyzetet teremthetünk, pl. úgy, hogy néhány tanulónak nehezen megoldható, vagy megoldhatatlan feladatot adunk, esetleg összekevert mondatokat kell rendezniük. A többiek hamar elkészülnek, ők még mindig küszködnek – átélik a lemaradást, a „csak nekem nem sikerül” kudarcos érzését-miközben még sürgetjük is őket.

Hasonló „gyakorlatok” következtében a látó, halló, jó mozgású osztálytársak attitűdjei az elfogadás irányába változnak. Célszerű a szimulációs gyakorlatokra mindjárt tanév elején sort keríteni. Ezek a gyakorlatok egyszerűen kivitelezhetőek, eszközigényük sem jelentős, inkább csak kellő átgondolást igényelnek a siker érdekében.

Nem kell félni!

A befogadó iskolák pedagógusait a fogyatékosokkal kapcsolatban gyakran sajátos távolságtartó magatartás jellemzi, amelyet leginkább a speciális pedagógiai tudások hiánya és a sérült gyerekekkel való közvetlen, személyes kapcsolatok révén szerzhető tapasztalat hiánya okoz. Az utazótanárok segítenek az együttneveléshez szükséges sérülésspecifikus pedagógiai ismeretek közvetítése mellett a feszültség oldásában, a megértés, az empátia és az adekvát segítségnyújtás szándéka irányába történő elmozdulásban is.

Az empátia, a tolerancia épülésén dolgozni kell! Az első lépés az, hogy nem térünk ki.

3.4. Egyénre szóló gondoskodás

A különböző kórokok hatására bekövetkező zavarok befolyásolhatják a személyiség fejlődését, megzavarják a tanuló közösségbe való beillesztését, akadályozhatják iskolai

előmenetelét. A sérülés következtében kialakuló sajátos nevelési igény figyelembevétele és alkalmazkodás a sikeres együttnevelés alapfeltétele.

Mit tehet ennek érdekében a befogadó pedagógus?

Minden iskoláskorú fogyatékos tanuló sajátos nevelési igénye megragadható a fogyatékoság típusától, súlyosságától, a sérülés bekövetkeztének időpontjától függően különböző pedagógiai munkát befolyásoló következmények leírásával. Ebből következik, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók pedagógiai megismerésén alapul adekvát foglalkoztatásuk, fejlesztésük.

Példaként: Az egyes szembetegségek hatással vannak a látásteljesítményre, a speciális eszköz-igényre, az elvárásokra, az iskolai teljesítményekre, s befolyásolják a tanulást, valamint a segítő beavatkozás mértékét, intenzitását, gyakoriságát, irányát. A szemészeti diagnózis gyakran többféle szembetegséget tartalmaz, és ezek együttes következményei sajátosan befolyásolják a pedagógiai munkát, de azonos diagnózis és státusz esetén is igen lényeges eltérések tapasztalhatók a tanulók iskolai terhelhetősége, motivációja és teljesítménye tekintetében. Kulcskérdés a látássérülés egyéni meghatározottságának ismerete, s ezzel szoros összefüggésben a látássérülés pedagógiai következményeinek ismerete és a tanuló egész személyiségének, habitusának figyelembevétele a követelménytámasztásban és az értékelésben is. A diagnózistól függően egyénenként változó a segédeszközzel való ellátás iránti igény, a környezeti adaptáció szükségessége és megoldásai.

Az eredményes iskolai együttműködés kulcsa tehát: helyzetfeltáráson alapuló, a sajátos nevelési igényhez kapcsolódó differenciált fejlesztés megvalósítása.

A hallássérült tanuló személyiségének nem egyedüli meghatározó eleme a nagyothallás, az izomsorvadásos tanuló motivációit és terhelhetőségét nem csak mozgáskorlátozottsága határozza meg! Sajátosságait a teljes személyiség megismerésére törekedve tárhatjuk fel: életkora, képességei, kedélye, önismerete, önértékelése, küzdőképessége, stabilitása vagy labilis személyisége, alkalmazkodókészsége, családban betöltött szerepe, szociális kompetenciája, eddigi tapasztalatai mind befolyásolják a vele közösen tervezett személyre szóló fejlesztést.

Figyeljünk arra is, hogy milyen ép, vagy/sőt kiemelkedő képességekkel rendelkezik, adjunk lehetőséget ezek gyakorlására, kamatoztatására, legyen ideje és kapjon biztatást arra, hogy meglevő erősségeit fejlessze!

További példák a diagnózis ismeretének fontosságára, a sajátos nevelési igény fogyatékoság általi meghatározottságára

- A **hallássérülés** pedagógiai szempontból legmeghatározóbb következménye az, hogy sérül a beszédértés. A hallássérült tanuló beszédét tökéletlen kiejtés, a szokványostól eltérő hangsúly és beszédtempó, szűkebb szókincs jellemzi, ami gyakran hiányos vagy torz jelentéstartalommal társul, valamint grammatikai hibák jellemezhetik, például gyakran nem egyeztetnek alanyt és állítmányt, elnagyolják a toldalékokat – írásban is. Ezek a problémák együttesen a szövegértés nehezítettségét okozzák. A tanári magyarázat gyakran hiányosan jut el a hallássérült tanulóhoz.

- Amikor a hallássérült tanuló ír, nem tudja alkalmazni a segítő szájról olvasási technikát. Ezért célszerű – s erre a fentiekben már történt utalás - a vázlatot, a leírt szöveget egy lapon előre odaadni.

„Az iskolában a tanárok tudják, hogy rosszul hallok. Amit órán tanítanak, azt le kell írni. Én nem írom, mert gyorsan beszélnek. Szünetben elkérem a füzetet és lemásolom. Háttul ülök. Szeretek ott ülni. Ha nem értem, amit mondanak, akkor fölállok. Tudják, hogy ez azt jelenti, hogy nem hallok, nem értem, Ilyenkor még egyszer elmondják, lassan.”

(nagyothalló szakiskolás lány)

- Diszlexia, tanulásban akadályozottság és hallássérültség esetén is számíthatunk a szövegértés, a szövegfeldolgozás nehézségeire. Nehezített a lényegkiemelés, a szakszavak megtanulása, az árnyalt, irodalmi kifejezések megértése. Nagyobb figyelmet érdemes szentelni a szómagyarázatokra, javasolt szakszavak szótárának készítése is.

- Támaszkodhatunk a vak gyermekek auditív figyelmére, memóriájára. Ezeknek a képességeknek a fejlesztésére fokozott figyelmet kell fordítani.

Az iskolai feladatok nagyrészt vizualitásra épülnek. A gyengénlátó, aliglátó tanulók emiatt alapvetően hátrányban vannak. Az ismeretszerzéshez, feladatmegoldáshoz több időre van szükségük, amit számukra a közoktatási törvény is biztosít. Ez a kedvezmény vizsgákon is

megilleti a mozgáskorlátozott és a diszlexiás tanulókat is. Dolgozatíráskor – ha a rendelkezésre álló idő adott és korlátozott, akkor kevesebb feladat elvégzését várjuk el!

Az egyéni differenciáláshoz nagy odafigyelés szükséges a pedagógus részéről, de sokszor apró módszerbeli vagy eszközt érintő változtatás is elegendő ahhoz, hogy a látássérült tanulók érzékelési korlátaik ellenére eredményesen vegyenek részt a tanítási-tanulási folyamatban. A tanárok nagy segítséget nyújthatnak a látássérült tanulóknak is a kézbe adott táblai vázlattal vagy táblára íráskor a táblára írt szöveg mondásával.

A tanítási órákon eredményesen alkalmazhatóak auditív információhordozók. Az olvasást kiváltó tanulási lehetőség a magnós tanulás. A középiskolai tankönyvek és a kötelező olvasmányok hanganyagát a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége a látássérült tanulók számára ingyenesen biztosítja.

Hangoskönyvek kölcsönzése a diszlexiás és a tanulásban akadályozott tanulók esetében is segítséget jelent az irodalom, majd az olvasás megszerettetésében.

A vak és az aliglátó tanulók digitális tankönyvhöz jutása szintén a szövetség közbenjárására jogszabályban biztosított lehetőség.

A gyengénlátók oktatásában fő szempont a **láthatóság**, az olvashatóság biztosítása. A tanulók a szokványos méretű iskolai információs anyagot (tankönyvi kép, szöveg, szemléltető anyagok) nem tudják használni. Számukra nagyobb méretű betűt, ábrát kell biztosítani, és szükség esetén lehetővé tenni a közelebről való szemlélődést. Nemcsak a betűméretet, hanem a vonalvastagságot, a sorköz méretét is az egyéni igényeknek megfelelően kell megválasztani. Biztosítani kell a kontrasztosságot (fekete-fehér, kék-sárga stb.). Kerülendő a fényes lapfelület, a színes mezőben történő szöveg megjelenítés.

A tanulók elhelyezése az osztályban szintén sérülésspecifikus egyéni adottságaik alapján történhet – a látássérült tanuló diagnózisától függően igényel több, vagy kevesebb fényt, direkt megvilágítást, vagy szórt fényt, félszemes látás esetén olyan helyet keressünk számára, hogy ép látótere legyen a látnivaló (tábla) felé.

- Féloldali halláscsökkenés is szempont az ültetéskor.

- A mozgáskorlátozott tanuló iskolai tanulásában a nehézséget leginkább a mozgásteljesítményt igénylő feladatok kivitelezése és a mozgásszervi károsodás következtében kialakult kommunikációs zavarok jelentik.

A tanulásban akadályozott tanuló a többiekhez viszonyítva lassabban dolgozik, fáradékonyabb, figyelmét rövidebb ideig képes összpontosítani, feladatától könnyen eltérül.

Belátható, hogy a bármely fogyatékoság okán kialakult sajátos nevelési igény mibenléte csak egyénileg állapítható meg, és ez meghatározza a tanulási és munkafeltételek kialakítását.

A habilitációs, rehabilitációs speciális fejlesztésre vonatkozó javaslatok épüljenek be a tanuló egyéni fejlődési-fejlesztési tervébe! Ennek alapján a korrekatív, kompenzatív képességfejlesztés nagyrészt a tanítási-tanulási folyamatba ágyazva történjen, külön foglalkozás keretében csak a sérülésspecifikus egyéni rehabilitációs fejlesztés vagy a kompenzáló technikák tanítása szervezhető, mint például: a diszlexiás tanuló olvasástanítása reedukációs módszerrel, a fehér bottal való közlekedés, a mozgáskorlátozott tanuló új segédeszköze használatának tanítása, a tízujjas vakírás elsajátítása, vagy a hallássérült tanuló korrekatív szurdopedagógiai-logopédiai fejlesztése.

3.5. Adekvát módszerek, eljárások, segítség

A tanulást segítő egyéni megoldásokat könnyebb megtalálni, ha a pedagógus előzékeny együttműködési készséget mutat a tanuló iránt. A pedagógus a Dobbantó programban olyan tanulókkal találkozik, akik életkoruk okán tisztában vannak saját tanulási feltételeikkel, ha pedig nem, akkor éppen ideje erre terelni figyelmüket és tudatosítani bennük. Meg lehet velük beszélni, hogy milyen módon tudnak a legjobban tanulni, hogyan segíthetjük őket ebben, milyen segítséget igényelnek.

A pedagógusokat segíti, ha a korszerű módszerekben jártasak, képesek és akarnak is módszereiken változtatni. Minél több problémával küzdenek a tanulók, annál felkészültebb tanárok tudják sikeresen vezetni őket. Ezért ajánlatos szakmai továbbképzéseken elsajátítani a tanulók együttműködésére építő kooperatív technikákat, a tevékenységközpontú oktatással, a projektoktatással kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismereteket.

- Az egyes szembetegségek hatással vannak a látásteljesítményre, a speciális eszköz-igényre, az elvárásokra, az iskolai teljesítményekre, s befolyásolják a tanulást, valamint a segítő beavatkozást is. A szemészeti diagnózis gyakran többféle szembetegséget tartalmaz, és ezek együttes következményei sajátosan befolyásolják a pedagógiai munkát. A látásteljesítmény egyéni meghatározottságának ismeretén alapul a látássérülés pedagógiai következményeinek ismerete és figyelembevétele a követelménytámasztásban és az értékelésben.

A segítési módokra általános szabály csak annyit és addig, amennyit és ameddig feltétlenül szükséges!

- A hallássérült tanulók a hallás hiányosságait szájról olvasással igyekeznek kompenzálni. A szájról olvasás lehetőségét úgy biztosíthatjuk, ha a nagyothalló tanulót olyan helyre ültetjük az osztályban, ahonnan többnyire szemből látja a magyarázó tanárt. Pl.: hagyományos osztálytermi berendezés esetén ez oldalt, valamelyik szélső padsorban a 2-3. pad. A hallássérült tanulóval átlagos hangerővel és szokványos artikulációval kell beszélni! Ne felejtjük el, hogy csökkent érzékszervi működés mellett a tanuláshoz nagyobb figyelemkoncentrációra van szükség.

„Az első órán még megy. Az utolsó órára nagyon elfárad az agyam. Nem a tanulástól, hanem a fületem hegyezni.... Az is baj, hogy elől ülök, a tanár meg elmegy hátra, közben beszél. Nem mondja el többször..”- panaszolja egy hallássérült szakiskolás fiú.

„Az iskolában a tanár velünk szemben áll, úgy beszél, nem fordul háttal. Felemelem a kezem. Mondom, hogy tanár néni nem értettem, legyen szíves elmondani. Elmondja vagy felírja a táblára. Ha valamit nem értek, óra végén szoktam szólani. Pl.: Mi a házi feladat? Ilyenkor újból elmondják. Ha nincs ideje, akkor mondja, hogy melyik halló lány segít. Elmondják, megértem. Vannak korrepetálások is.” – mondja egy hallássérült lány. Valóban komoly gondot okozhat a tanulónak, ha az órai magyarázatot sem érti, és a házi feladatot sem – további kérdés, hogy ha az iskolában nem számíthat segítségre, vajon van-e segítő személy otthon, vagy a kollégiumban?

A tanulásszervezés körültekintő megválasztásával megnyugtató tanulási környezet teremthető. Minden sajátos nevelési igényű tanuló szívesen dolgozik csoportban, ahol a társaktól bátrabban kér segítséget. A párban tanulás is számos előnnyel jár.

„A tanárok általában mondják, amit a táblára írnak, vagy felolvassák. Tudják már, hogyha a szomszédomhoz fordulok, akkor az nem beszélgetés. Ha valamit nem látok, akkor a padtársam segít. A táblára rajzolt ábrát gyakran nem látom, azt külön lerajzolják nekem. Rendeselek, segítenek. Három év alatt természetessé vált. Én meg odaadom a házi feladatom, vagy felajánlom, hogy elmagyarázom. Igyekszem, hogy oda-vissza menjen a dolog. Nem akartam, hogy azt érezzék, hogy engem sajnálni kell. Szerintem nem éreznek szánalmat.”

(gyengénlátó gimnazista fiú nyilatkozata)

Előre elkészített vázlattal segíthetjük a diszlexiás, a nagyothalló, és az aliglátó tanuló órai munkáját, és délutáni felkészülését.

A hosszú tananyagok megtanulását hangkazettára / diktafonra mondva segíthetjük mind a diszlexiás, mind az aliglátó tanulót.

Az eredményesség érdekében lehetőséget kell teremtenünk a minél több érzékszervvel (hallással, tapintással, szaglással) történő információszerzésre. Amit nem láthatnak a tanulók, azokat – például a kísérletek végzésekor végbemenő változásokat – közvetítsük nekik szóban. Az aliglátó gyakran veszi igénybe hallását, tapintását is – nemcsak a tanulás, de a közlekedés segítésére is. A gyengénlátó tanulók általában lassabban olvasnak, mint az ép látású tanulók. A tanulás során ezt a hátrányukat sokan figyelmi koncentrációval és a memória fejlesztésével kompenzálják: *„Napi 20-30 oldalt el tudok olvasni, ez elég a napi felkészüléshez. A leckét egyszer olvasom el. Lassan, és így meg is tanulom. Félévkor 4,2 volt az átlagom.”*

(látássérült gimnazista fiú)

Szükségük van a szokásosnál intenzívebb és hatékonyabb motivációra, hangulati elemekre, rövid feszültségoldó pihenésre. A fejlesztő értékelés motivál az erőfeszítések kitartó további vállalására.

Nagy figyelmet kell szentelni a tananyag kiválasztására, a szemléltetésre, a tevékenykedtetés tervezésére. A sajátos nevelési igényű tanulók, fiatalok sok munkával, de érhetnek el sikereket ép társaik között is. Többletterheket vállaló pedagógusaik méltán lehetnek büszkéek ezekre a sikerekre.

3.6. Sérülésspecifikus eszközök használata – akadálymentesítés

Az SNI tanulók közül sokan használnak speciális segédeszközöket, amelyek növelhetik a tanulás és a fejlesztő tevékenység hatékonyságát.

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók akadálymentesítésének eszközei az információhoz jutást segítő modern technológiák és megoldások is, amelyek a funkcionális korlátok leküzdése révén elősegítik a sérült tanuló részvételét szűkebb és tágabb környezete mindennapi tevékenységeiben és a tanulásban.

A diszlexiás tanuló számára a hangzóanyagok biztosítása alapvető követelmény – erről már többször esett szó –, mégis az esetek túlnyomó részében az iskola nem segít, hanem a könnyebb megoldást: felmentést javasol. Így a szülőre hárul a feladat, hogy délutánként felolvassa otthon a tanulnivalót és a szöveg lerövidítésével, a lényeg kiemelésével segítse az elsajátítást. Pedig az is elképzelhető, hogy a diszlexiás tanuló önállóan tanuljon a megfelelő technika alkalmazásával: ő is kaphasson digitális tankönyvet, amelyből egy képernyőolvasó segítségével a megfelelő részeket hallás útján képes feldolgozni.

A látássérültek oktatásában sok általánosan használt eszköz nem, vagy csak változtatással használható: előre készített feladatlapokat egyéni igény szerint megfelelő méretűre szükséges nagyítani; a vetített képet csak elsötétítés mellett látják, a tábla képe többségük számára nem látható. A gyengénlátó és a vak tanulók eredményesen vesznek részt informatikai képzésben. A számítástechnikai ismeretek – sokuk munkaválasztását, megélhetését segítheti majd – elsajátítása nagyító szoftverek, kiegészítő egységek – képernyőolvasó, nagyító programok – alkalmazásával történhet. A vak tanuló ma már digitális tankönyvből tanul– írásmunkáit a csúnya, rendezetlen írású gyengénlátó tanulókkal együtt, laptop segítségével írja, így készíti jegyzeteit is. A megfelelő tempóban végzett munkát a tízujjas vakírás elsajátítása garantálja.

Mozgáskorlátozott tanuló együttnevelése esetén figyelmet kell fordítani az asztal és a szék megválasztására: legyen mindkettő állítható magasságú és az asztal lapja dönthető. A félkör alakban kivágott asztallap segíti a közelebb kerülést a munkafelülethez. Az asztallap szélén a keskeny szegély megakadályozza a különböző

taneszközök leesését. A mozgáskorlátozott tanulók taneszközeit és a mindennapok használati tárgyait gyakran csak speciális kiképzés esetén, vagy a szokásostól eltérő módon tudják használni. Ennek megtanításában a szomatopedagógus van segítségünkre.

A modern hallókészülékek megfelelnek a célszerűség és a hallássérült kényelmét szolgáló elvárásoknak: a ma használatos típusokat már nem szükséges naponta feltölteni vagy gyakran cserélni bennük az elemet, nem sípolnak, kisméretűek. Az **adó-vevő készülék** különleges hallásjavító eszköz. Csak az ún. hasznos jeleket, a beszélő, vagyis az adó készüléket viselő személy hangját erősíti fel, a környezet zajait kiszűri. Ezért sokkal jobb hallási feltételeket teremt, mint más hallókészülék. Az adó készülék mindig a beszélőnél van, a vevő a hallássérült tanulónál, összekapcsolva hallókészülékével. Az iskolában azokban az esetekben használható, ha az adó ahhoz vándorol, aki hosszasan beszél, pl. magyaráz a tanár, vagy kiselőadást tart egy diák. Különösen integrált oktatás körülményei között fontos ez az eszköz. Elterjedése magas ára miatt még nem teljes körű.

Az információhoz jutás akadálymentessége az együttnevelés egyik kulcskérdése több fogyatékoság esetében is, és ez nem csupán technikai kérdés: a pedagógus szerepe is felértékelődik, amint egy hallássérült fiúval folytatott beszélgetésből következik: „Lehet, hogy iskolát fogok váltani. Magának a tanárnak kéne érezni, hogy mit segítsen. Mint a saját gyerekének, nagyjából. A többi gyerekekkel sem törődnek. Egymástól kérdezik a gyerekek: Te sem érted?” Sem a segítőkészség hiányára, sem a felkészületlenségre nincs mentség.

3.7. A szakmaközi együttműködés iránti igény, lehetőségek és megvalósítás

Az integráló nevelést az inkluzív iskolában team segíti, amelynek tagjai: a gyermekorvos, esetenként más szakorvos, az iskolaorvos, a gyógypedagógus, a tanuló osztályfőnöke, az iskolapszichológus, a szociális munkás, a pedagógiai asszisztens és a megbeszélések aktív résztvevője esetenként természetesen a tanuló szülője is.

Az intézmény együttnevelésben gyakorlott pedagógusa csatlakozva a szakértői teamhez a sajátos nevelési igényű tanuló számára szükség esetén egyéni haladási programot készít és követ, amelyet a tehetséggondozás lehetőségeire is kiterjedő egyéni fejlesztési terv egészít ki.

A pedagógiai munkában elfogadja a megmaradt funkciókra támaszkodva azok fejlesztésére, és a hiányzók kompenzálására törekvés alapelvét.

A tanulói együttműködést előtérbe helyező módszereket és tanulásszervezési formákat választ. Lehetővé teszi és segíti sajátos nevelési igényű tanítványai egyéni tanulási tervének megvalósítását, tekintettel van esetleges veszélyeztetettségükre, feladatvégzésükhöz segédeszköz-használatot a szokásosnál több időt biztosít, lehetőséget ad a tanulói önértékelésre, alkalmazza a számonkérés és fejlesztő értékelés adekvát formáit.

A szakértői team háttértámogatást nyújt a pedagógusnak. Segíti a tanulóra vonatkozó pedagógiai megismerés adatainak elemzésében, az esetleges jelzőrendszeri információk értékelésében, a célravezető döntések, változtatások meghozatalában.

A Dobbantó programban a trénerek a pedagógusok elsőszámú segítői. Tanácsaikkal megerősítést nyújtanak. A napi feladatok azonban a befogadó pedagógusokra hárulnak, ezért elengedhetetlen a közöttük kialakuló jó együttműködés. Céljaik, feladataik, a tanulókkal kialakítandó együttműködés rendszere és formája sajátosan eltérőek minden eddigi programtól.

Egyéni szakmai fejlődésük és a Dobbantó program sikere önművelésükön, az iskolai szakértői teammel és a trénerekkel való együttműködésükön és önfejlesztésükön is múlik.

3.8. Gyógypedagógiai rehabilitációs fejlesztés a szakiskolában

A kötelező tanórákon túl a tanulók számára egészségügyi rehabilitációs, rehabilitációs, terápiás, felzárkóztató célú fejlesztésre van lehetőség és kötelezettség az iskoláztatás teljes időtartama alatt. Ennek a tanuló egyéni fejlődési tervébe beépített feladatai és szempontjai a portfólióban is megjelennek.

A gyógypedagógusnak tanácsadó, konzultációs szerepe van. A szakértői team tagja, segít az egyéni haladási és fejlesztési terv összeállításában. Ő egyeztet a tanulót érintő kérdésekben a team tagjaival, és ellátja vagy segíti a tanuló egészségügyi célú rehabilitációs fejlesztését.

A sajátos nevelési igényhez kapcsolódó helyzetfeltáráson alapuló fejlesztés

Mit biztosítson az integráló iskola?

- elfogadó társas környezetet,
- akadálymentesített tárgyi környezetet,
- alkalmazkodó és a tanuló személyiségét kibontakoztató tanítási környezetet.

Az elfogadó társas környezetet említve mind az osztálytársak, mind a pedagógusok közösségére gondolunk.

Alkalmazkodó tanítási környezet jellemzői a SNI és a tanuló egész személyiségének figyelembevétele alapján a Dobbantó programban:

- a tanuló kompetencia alapú fejlesztése történik,
- az egyéni érdeklődés és ambíciók felkeltésén alapuló pályaorientáció,
- a sérülésből származó nehézségek kompenzálására törekvés,
- segédeszközök használatának lehetősége,
- elegendő idő biztosítása,
- speciális fejlesztés biztosítása,
- korrektív-kompenzatív fejlesztés,
- felzárkóztatás, a tanuló „helyzetbe hozása”,
- önbizalom erősítés,
- tehetséggondozás,
- adaptív oktatás megvalósítása, /egyeztetett tantárgyi segítségnyújtás /
- fejlesztő értékelés megvalósítása.

4. Az együttnevelés további kulcskérdései és segítő szervezetei

4.1. A sajátos nevelési igény megállapítása - Szakértői bizottságok

A Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői Bizottságban a szakorvos a pszichológus és a gyógypedagógus/logopédus egyaránt megvizsgálja a gyermeket. Az orvos megállapítja, vagy elveti az idegrendszeri sérülés tényét, feltárja a sérülés okát, gyógykezelési javaslatokat fogalmaz meg, egészségügyi prognózist állít fel. A pszichológus feltérképezi a gyermek képességstruktúráját, és pszichometriai adatokat közöl az intelligenciamérés eredményeiről. A gyógypedagógus a gyermek ismeretei és tudása felől tájékozódik, megállapításokat tesz a taníthatóságra, a fejleszthetőségre vonatkozólag, és korrekciós nevelési javaslatokat fogalmaz meg. A logopédus az esetleges beszéd/hang/nyelvi zavarok feltérképezésében, terápiás megtervezésében nyújt segítséget.

A diagnózis a vizsgálatok eredményeit összevetve születik meg. A szakemberek nemcsak a gyermek vizsgálati időben adott értelmi állapotát (állapotdiagnózis) tárják fel, hanem az előéletét figyelembe véve (anamnézis) a fejlődés dinamikájával kapcsolatban is tesznek megállapításokat (folyamatdiagnózis), s ezek alapján elővételezik a fejlődés lehetőségét (prognózis). Mindez befolyásolja a befogadó iskola tennivalóit.

A sajátos nevelési igényt a szakértői bizottság állapítja meg, s erről szakvéleményt állít ki.

A szakvélemény értelmezésében, a sérülésspecifikus igényekkel kapcsolatos kérdésekkel a többségi pedagógus gyógypedagógushoz fordulhat.

A sajátos nevelési igényű tanulóknak pontosan kell ismerniük nehézségeiket és szükség esetén segítséget kell kérniük. A befogadó pedagógusnak is ezt kell erősíteni bennük.

A tapasztalat azt mutatja, hogy az integrált tanulók ritkán akarják érvényesíteni a kedvezmények iránti jogosultságukat. Ezzel a tantárgyi felmentések vonatkozásában egyetértünk. Például: az értékelés alóli mentesség hallássérültek esetében ének vagy idegen nyelv tantárgy esetében indokolt lehet, mégis sokan ki szeretnék próbálni magukat ezen a téren is. Tanulásban akadályozott tanulók is szívesen ismerkednek egy idegen nyelvvel, amelyben elsősorban a szóbeliségre koncentráltó oktatással lehetnek sikeresek. Tegyük lehetővé ezt a számukra!

4.2. Az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény (EGYMI) szerepe és feladata

Az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények a gyógypedagógiai intézményekből fejlődtek ki. Elsődleges feladatuk a befogadó közoktatási intézményekben az együttnevelés segítése, amelyet a korai fejlesztés és gondozás alapoz meg.

A szülők valamint a pedagógusok számára nyújtott gyógypedagógiai tanácsadás a befogadó iskolákban esetenként kiegészül a tanulók számára szervezett konduktív pedagógiai-, logopédiai ellátással, illetve a gyógytestneveléssel.

Az EGYMI-k folyamatosan átalakulva nemcsak az említett pedagógiai szakszolgáltatásokat biztosítják, hanem pedagógiai szakmai szolgáltatásokat is nyújtanak.

Az inkluzív iskolákban a pedagógusok munkáját a sajátos nevelési igényű tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tájékoztatással, az egyéni fejlesztési tervek összeállításában való közreműködéssel segítik, módszertani tájékoztatással támogatják.

Amennyiben nincs az iskolában gyógypedagógus, a gyógypedagógiai szempontú megsegítés közvetítője és koordinálója az oktatási intézmény által kiválasztott és felkért EGYMI.

A Dobbantó programban résztvevő szakiskolák pedagógusai is számíthatnak a működési területükön létesült EGYMI speciális feladatellátására. Az előző fejezetekben érintett minden kérdéssel, kéréssel.

5. Összegzés

A Dobbantó program azért jött létre, hogy a kijelölt iskola előkészítő kilencedik évfolyamára jelentkező minden tanuló végre egyénre szóló odafordulásban, figyelemben és gondoskodásban részesüljön és az egy tanévre szóló számára összeállított tanulási és fejlesztési program teljesítésével további erőpróbákra kész, megerősödött személyiséggel, valamint a tanuláshoz, munkához szükséges kompetenciákkal rendelkező fiatallá váljék. Esélyt teremtő program lévén alkalmas az együttnevelés optimális megvalósítására.

A sajátos nevelési igényű tanulók esetében a szokásos pedagógiai megközelítésen kívül sérülésspecifikus sajátosságok is befolyásolják a fejlődést, fejlesztést.

Az ajánlások összeállításával a sajátos nevelési igénnyel összefüggő minden pedagógiai helyzetre adott követendő megoldási javaslat helyett elsősorban az elhivatott pedagógus szemléletformálásához igyekeztem átfogó képet kialakítani, teret és lehetőséget hagyva a párhuzamosan ható pedagógiai törekvések érvényesülésének.

Kérdéseiket, véleményüket érdeklődéssel várom a mezo.lilla@chello.hu online levelezési címen.

6. Melléklet

A mellékelt szempontsor⁶ látássérült tanulók iskolai életét is befolyásoló tényezők számbavételére készült iskolaváltáshoz kapcsolódóan. A pedagógusok számára mintaként szolgál arra, hogy milyen részletezettséggel célszerű a többi fogyatékosági területről érkező tanulók megismeréséhez a tanulást befolyásoló lényegi körülményeket feltárni.

A befogadó pedagógus más fogyatékosági típus okán sajátos nevelési igényű tanítványáról adekvát sérülésspecifikus szempontú elemzés összeállítására kérheti a gyógypedagógust és a küldő intézményt.

Integrált oktatásba –középiskolába kerülő látássérült tanuló sajátos nevelési igénye - szempontsor az osztályfőnöki jellemzéshez

A jellemzés célja: az utógondozás feladata az általános iskolai tanulmányait befejező tanulók sérülésspecifikus megsegítése. Ennek első lépése az új iskolában az osztályfőnök és a tanárok tájékoztatása a tanuló sajátos nevelési igényének mibenlétéről.

Az osztályfőnöki jellemzés szempontjai:

1. A szemészeti diagnosis magyarázata a látás-használás egyéni sajátosságaira vonatkozó részletek kiemelésével

A latin kifejezések magyar megfelelői, magyarázattal kiegészítve (PI.: „zöldhályog” = a szem megnövekedett belső nyomása, aminek következtében a látóideghártya károsodott). Derüljön ki a magyarázatból, hogy a látószerv melyik részén van az elváltozás és annak mi a következménye (pl.: farkasvakság, csóliátás, színvakság, stb.), mik az egészségvédelmi tudnivalók (pl.: állandó kezelés szemcseppel, veszélyeztetettség miatti mozgáskorlátozás stb.) Tartalmazzon a leírás utalást arra nézve is, hogy a látáscsökkenés mióta áll fenn és történt-e, ill. várható-e állapotváltozás!

2. Szemüveghasználat

⁶ EGYMI összeállítása - Gyengénlátók Általános Iskolája, Budapest

Van-e állandó használatra szemüvege, használ-e olvasó- vagy fényvédő szemüveget?
Melyiket, mikor kell viselnie? Jelentősen befolyásolja-e látását a szemüveg?
Fényérzékeny-e?

3. Tájékozódás, közlekedés

Szüksége van-e segítségre (épületen kívül, vagy belül is)? Milyen a nagymozgása?
Testnevelésen részt vehet-e? Sportolhat-e? Szemészeti szempontból
veszélyeztetett-e? Mitől kell óvni, tiltani? Tanult-e fehér bottal közlekedni,
biztosan használja-e ezt az eszközt?

4. Látóképesség (vízus)

Fél-, vagy kétszemes a látása. A jobbik szemén, szemüveggel a vízusérték, konkrét
magyarázattal. Mit jelent a gyakorlatban ez a látásélesség? (Pl.: 0,1-es vízussal csak
közvetlenül a táblánál tudja elolvasni a szokványos táblai szöveget), aliglátóknál
érdemes megemlíteni, hogy a tábláról egyáltalán nem tud dolgozni, még ha viszonylag
nagy belúvel van rá írva, és a tanuló kimegy a táblához, akkor sem.

5. Egyéb optikai, elektronikai segédeszköz használata

Használ-e nagyítót, milyen, mihez? (Pl.: csak apró betűkhöz, térképhez, vagy
olvasáshoz rendszeresen). Használ-e távcsőszemüveget, közelre, vagy távolra is?
Használ-e olvasótelevíziót, mihez (olvasáshoz, vagy íráshoz is)?

6. Művelődési technikák

Közelre hogyan lát? Ez befolyásolja-e olvasását (betűméret, olvasási tempó) Hogyan
ír? Hogyan rajzol, szerkeszt? (Szabályosság, pontosság, időigény, fényigény, stb.)
Hallás utáni tanulási tapasztalatok. Használ-e diktafont önálló tanulás során?
Számítógépen tud-e dolgozni? Használ-e nagyítóprogramot? Melyiket?
Elsajátította-e a tíz ujjas vakírást?

7. Tanulási nehézségek

Igényel-e segítséget, ill. engedményt a követelmények terén? Mely tantárgyban,
témakörben (pl. geometria)?
Önállóság kérdései.

8. Tehetséggondozás területe

Van-e különleges érdeklődése, az átlaghoz, vagy önmagához mérten kiemelkedőbb
teljesítménye, hobbjaja, vagy kifejezett tehetsége?

9. Személyisége

Személyiségvonásai közül melyek azok, amelyek megnehezíthetik beilleszkedését, s melyek azok, amelyeken keresztül leginkább megközelíthető és bevonható?

Motiváció; a kommunikáció zavarai; agresszió; szorongás.

10. A család támogató ereje, együttműködési készsége.

Megjegyzések

- A gyengénlátás előfordulása a magyar populációban 2 ezrelék- miért foglalkozunk vele mégis?

- Egy –egy tanulónak lehet összetett szembetegsége, ám jól körülírható, mi a sajátos nevelési igénye, mi a pedagógiai következmény, mi az, amire a pedagógusnak figyelnie szükséges.

7. Irodalom

1. Bíró Endre (év nélkül): A sajátos nevelési igényű gyermekek integrált oktatáshoz való jogának érvényesítéséről Országos Oktatási Integrációs Hálózat Utolsó Padból Program
(online: www.okm.gov./letolt/esely/utolso_padbol/BE_jogok.pdf;)
2. Gordosné Szabó Anna (szerk.): Gyógyító pedagógia – Nevelés és terápia Medicina Könyvkiadó Rt. Budapest 2004.
3. Gyógypedagógiai lexikon Szerk.: Mesterházi Zsuzsa ELTE B.G. Gyógypedagógiai Főiskolai Kar Budapest, 2001.
4. Illyés Sándor (szerk.): Gyógypedagógiai alapismeretek ELTE BG Gyógypedagógiai Főiskolai Kar (2000.)
5. Kőpatakiné Mészáros Mária (szerk.): Táguló horizont – Pedagógusoknak az együttnevelésről OKI 2004.
6. Kőpatakiné Mészáros Mária (2008.): A prevenciós pilot program hatása a befogadó intézményi gyakorlatra Educatio Kht.
7. Parasz kay Sára (2007): Közelről nézve - A gyengénlátó gyermek Gyengénlátók Általános Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye és Diákotthona. Budapest